

5. ગુણવતી કન્યા

સંસ્કૃત સાહિત્યમાં કવિ દંડી ગદ્યકાર તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેમણે દશકુમારચરિતમ્ નામનો ગદ્યગ્રંથ રચ્યો છે. તેનું કથાવસ્તુ કવિએ પોતે કલ્પેલું છે. દસ કુમારો નક્કી કર્યા મુજબ જુદી જુદી દસ દિશામાં યાત્રાએ નીકળે છે. પોતપોતાની આ યાત્રા દરમિયાન જે કુમારને જે અનુભવો થયા હતા તે અનુભવોને વર્ણવતા દસ ઉચ્છ્વાસ આ ગ્રંથમાં આવેલા છે. છઠ્ઠા ઉચ્છ્વાસમાં મંત્રગુપ્ત પોતાના યાત્રાનુભવને વર્ણવે છે. એ દરમિયાન તે શક્તિકુમારનું એક આખ્યાન કહે છે. આ આખ્યાનને સંક્ષિપ્ત બનાવી સંપાદિત કરીને અહીં પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યું છે.

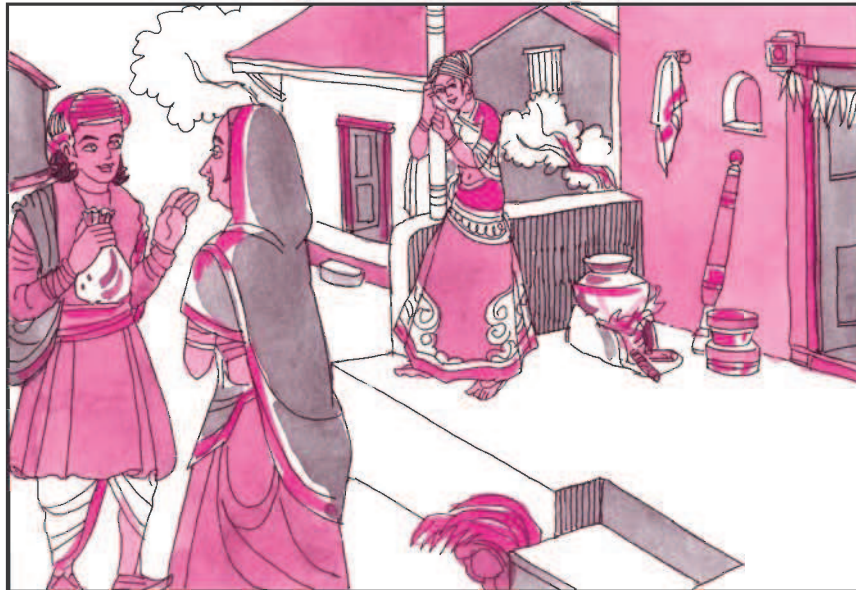
સ્ત્રી અને પુરુષ એ ગૃહસ્થજીવનરૂપી રથનાં બે પૈડાં છે. જેમ રથનાં બંને પૈડાં આકારમાં અને પ્રકારમાં એક સરખાં હોવાં જરૂરી છે, તેમ ગૃહસ્થજીવનરૂપી રથનાં પૈડાં બનતાં સ્ત્રી-પુરુષ પણ આકાર અને પ્રકારમાં સરખાં હોય તે જરૂરી છે. પ્રસ્તુત કથાનો નાયક શક્તિકુમાર પોતે ગુણવાન છે. તેથી તે પોતાના જેવી ગુણવતી કન્યાને પરણવા ચાહે છે. પોતાને જોઈએ તેવા ગુણો કન્યામાં છે કે નહિ, તે શોધી કાઢવા માટે તેણે એક યોજના વિચારી છે. તે મુજબ જે કન્યા માત્ર એક પ્રસ્થ ડાંગરમાંથી વિવિધ વાનગીઓ બનાવી જમાડી શકે તે ગુણવતી છે એમ સમજવું. એ પછી આવી કન્યાની સામે વિવાહનો પ્રસ્તાવ કરી, જો તે સંમત થાય તો, તેની સાથે લગ્ન કરીશ.

ગુણવતી કન્યાને મેળવવા માટે દેશ-દેશાન્તરમાં ભ્રમણ કરી રહેલા આ શક્તિકુમારને કાવેરી નદીના કાંઠે વસેલા કાંચીનગરમાં આવી એક કન્યા મળી આવે છે. આ કન્યા માત્ર એક પ્રસ્થ ડાંગરમાંથી પોતાની બુદ્ધિપ્રતિભાના બળે વિવિધ વાનગીઓ તૈયાર કરે છે અને તે વાનગીઓને પ્રેમપૂર્વક જમાડીને શક્તિકુમારને પ્રસન્ન કરી દે છે. આમ, આ કન્યા શક્તિકુમારની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થાય છે. શક્તિકુમાર તેની સામે વિવાહનો પ્રસ્તાવ કરી, કન્યાની સંમતિથી તેની સાથે વિવાહ કરે છે. આ કથા શીખવે છે કે સાધનો ઓછાં હોય, તો પણ ગુણવાન માણસ પોતાની બુદ્ધિપ્રતિભાથી પોતાની ઈચ્છા મુજબનું સુખ મેળવી શકે છે. અહીં આવતાં કર્તરિ ભૂતકૃદંત (ક્તવત્)નાં રૂપો ધ્યાનમાં લેવાનાં છે.

કાઞ્ચીનગરે શક્તિકુમારો નામ એકઃ શ્રેષ્ઠિપુત્રઃ પ્રતિવસતિ સ્મ । સ યદા સ્વકીયસ્ય જીવનસ્ય દ્વાવિંશતિતમે વર્ષે પ્રવિષ્ટસ્તદા ચિન્તામાપન્નઃ - નાસ્તિ દારવિહીનાનામ્ અનનુરૂપગુણદારાણાં ચ સુખમ્ । તત્કથં ગુણવતીં માર્યામ્ અહં વિન્દેયમિતિ ।

તતઃ સ પ્રભૂતાં વિચાર્ય વસ્ત્રાન્તે પિનદ્ધશાલિઃ દારગ્રહણાય વિવિધાન્ દેશાન્ અભ્રમત્ । એકદા સ કાવેરીતીરપત્તને સમાગતઃ । અત્ર સઃ કૂપે વિરલભૂષણાં કુમારીમેકામ્ અપશ્યત્ । તસ્યાઃ રૂપસમ્પદાભિભૂતઃ સોઽચિન્તયત્ - આકૃષ્ટં મે હૃદયમ્ અસ્યામ્ । તદેતાં પરીક્ષ્ય વિવાહપ્રસ્તાવં કૃત્વા, સત્યામ્ સમ્મતૌ ઉદ્વહામિ । સ તાં નિકષા સંગત્ય સવિનયમ્ આહ - અસ્તિ તે કૌશલં શાલિપ્રસ્થેન અનેન સમ્પન્નમાહારં માં મોજયિતુમ્ ?

તતઃ સા ઓમિતિ ઉક્ત્વા પ્રસ્થમાત્રં ધાન્યમાદાય શ્રેષ્ઠિપુત્રસ્ય યાચનાનુસારં કર્તુ પ્રવૃત્તા ।

તતઃ સા બુદ્ધિમતી કન્યા તાન્ શાલીન્ પ્રથમમ્ આતપે તપ્તવતી । તતઃ સમાયાં પરિશુદ્ધાયાં ભૂમૌ તાન્ અઘટ્ટયત્ ।
અનેન તુષેભ્યસ્તપ્તુલાઃ પૃથક્ સજ્જાતાઃ ।

તપ્તુલાન્ સમ્પ્રાપ્ય સા તુષાન્ ભૂષણાનાં માર્જનાર્થં સ્વર્ણકારાય વિક્રેતું ધાત્રીમ્ અકથયત્ । તસ્માત્ યત્ ધનં
મિલતિ, તેન કાષ્ટાનિ આહર ઇતિ ચ ધાત્રીં નિવેદિતવતી ।

ધાત્રી કાષ્ટાનિ આનીતવતી । તદનન્તરં સા તપ્તુલાન્ અસકૃત્ જલેન પ્રક્ષાલિતવતી, ઉષ્ણીકૃતે જલે ચ તાન્ પ્રક્ષિપ્તવતી ।
અલ્પીયસા કાલેનૈવ તપ્તુલાઃ સિદ્ધાઃ સજ્જાતાઃ । તતઃ ઇન્ધનાનિ જલેન શમયિત્વા કૃષ્ણાઙ્ગારાનપિ તદર્થિભ્યઃ પ્રેષયિત્વા
યત્ ધનં લબ્ધં તેન ધનેન શાકં ઘૃતં દધિ તૈલં ચ ક્રીતવતી । તેન ચ સા વિવિધાનિ વ્યજ્જનાનિ સમ્પાદિતવતી ।

સમ્પન્ને આહારે સા કન્યા ધાત્રીમુખેન અતિથયે પ્રથમં સ્નાતું નિવેદિતવતી । તતઃ સ્નાનશુદ્ધાય તસ્મૈ અતિથયે સા
પેયોપાહારપૂર્વં ભોજનં ઘૃતસહિતમ્ ઓદનં વ્યજ્જનઞ્ચ અચ્છત્ ।

મધ્યે મધ્યે સા ભોજ્યાદીનાં વિવિધાનાં પદાર્થાનાં વર્ણનં કૃત્વા અતિથેઃ ભોજનરુચિમપિ અવર્ધયત્ । ભુક્તે તુ તસ્મિન્
અતિથૌ તયા તામ્બૂલસ્યાપિ વ્યવસ્થા કૃતા । એવં સ્વકીયયા ગુણસમ્પદા પ્રસ્થપરિમિતેન ધાન્યેન વિવિધાનિ વ્યજ્જનાનિ
વિરચિતવતી કન્યાં પ્રતિ સમાકૃષ્ટઃ શક્તિકુમારઃ વિવાહસ્ય પ્રસ્તાવં કૃતવાન્ । કન્યયા સ્વીકૃતે પ્રસ્તાવે તાં વિધિવદુપયમ્ય
સ્વનગરમનયત્ ।

ટિપ્પણ

નામ : (પુંલિંગ) શ્રેષ્ઠિપુત્રઃ શેઠનો દીકરો, શાહુકારનો પુત્ર **દારા:** પત્ની (આ પુંલિંગનો દાર શબ્દ હંમેશા
બહુવચનમાં જ વપરાય છે અને પત્ની એવો સ્ત્રીલિંગનો અર્થ આપે છે.) **તપ્તુલ:** ચોખા **તુષ:** અનાજનું ફોતરું
આતપ: તડકો **સ્વર્ણકાર:** સોની **કૃષ્ણાઙ્ગાર:** કોલસો **પ્રસ્તાવ:** પોતાનો વિચાર રજૂ કરવો તે, ઉલ્લેખ કરેલી બાબત

(સ્ત્રીલિંગ) ભાર્યા પત્ની **સમ્પતિ:** અનુમતિ, મંજૂરી, સહમતિ **શાલિ** ડાંગર **ધાત્રી** માતાની ઉંમરની સેવિકા

(નપુંસકલિંગ) કાઞ્ચીનગરમ્ દક્ષિણ ભારતમાં આવેલું એક પ્રાચીન નગર **કૌશલમ્** કુશળતા, હોશિયારી
ધાન્યમ્ અનાજ (અન્ન) **કાષ્ટમ્** લાકડું **ઇન્ધનમ્** બળતણ **શાકમ્** શાક **ઘૃતમ્** ધી **દધિ** દહીં **વ્યજ્જનમ્** વાનગી

સર્વનામ : **એક:** (પું.) એક **તસ્યા:** (સ્ત્રી.) તેનું **એતામ્** (સ્ત્રી.) આને **તામ્** (સ્ત્રી.) તેને **તે** (તવનું વૈકલ્પિક રૂપ)
તારું, તને **અનેન** (પું.) આનાથી, આના દ્વારા **સા** તે (સ્ત્રી) **તાન્** (પું.) તેમને **તસ્માત્** (પું. નપું.) તેથી, તેમાંથી **તેન** (પું.)
તેના દ્વારા, તેણે **તસ્મૈ** (પું. નપું.) તેને માટે **તસ્મિન્** (પું. નપું.) તેમાં **તયા** (સ્ત્રી.) તેણે, તેના દ્વારા

વિશેષણ : **સ્વકીયસ્ય (જીવનસ્ય)** પોતાના (જીવનના) **દ્વાવિંશતિતમે (વર્ષે)** બાવીસમા (વર્ષે) **ગુણવતીમ્**
(ભાર્યામ્) ગુણવાળી (પત્ની)ને **વિરલભૂષણામ્ એકામ્ (કુમારીમ્)** વિરલ છે ભૂષણ - શણગાર જેનો તેવી એક
(કુમારી)ને, આછાં ઘરેણાંવાળી એક (કન્યા)ને **સમ્પન્નમ્ (આહારમ્)** તૈયાર થયેલા (ભોજન)ને, બનાવેલા (ભોજન)ને
પ્રસ્થમાત્રમ્ (ધાન્યમ્) માત્ર એક જ પ્રસ્થ (= અંદાજે બે કિલો જેટલી) (ડાંગર)ને **બુદ્ધિમતી** બુદ્ધિશાળી **સમાયામ્**
પરિશુદ્ધાયામ્ (ભૂમૌ) સમતલ અને ચોખ્ખી (જમીન) ઉપર **ઉષ્ણીકૃતે (જલે)** ગરમ કરેલા (પાણી)માં **અલ્પીયસા**
(કાલેન) થોડાક જ (વખત)માં **સમ્પન્ને (આહારે)** (ખોરાક) તૈયાર થઈ જતાં **સ્નાનશુદ્ધાય તસ્મૈ (અતિથયે)**
સ્નાનથી શુદ્ધ થયેલા તે મહેમાનને **વિવિધાનામ્ (પદાર્થાનામ્)** અનેક જાતના (પદાર્થો)નું **પ્રસ્થપરિમિતેન (ધાન્યેન)**
માત્ર એક પ્રસ્થ જેટલા (અનાજ)થી

અવ્યય : **યદા** જ્યારે **તદા** ત્યારે **એકદા** એક વાર **નિકષા** પાસે **ઓમિતિ** ઓમ્ એમ કહી, હા પાડીને (સંસ્કૃત
ભાષામાં કોઈ વાતનો સ્વીકાર કરવા માટે ઓમ્ શબ્દ બોલવામાં આવે છે.) **અસકૃત્** વારંવાર, અનેક વખત

સમાસ: શ્રેષ્ઠિપુત્રઃ (શ્રેષ્ઠિનઃ પુત્રઃ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । દારવિહીનાનામ્ (દારૈઃ વિહીનઃ, તેષામ્-તૃતીયા તત્પુરુષ) ।
અનનુરૂપગુણદારાણામ્ (ન અનુરૂપમ્ - અનનુરૂપમ્, નજ્ તત્પુરુષ) । અનનુરૂપં ગુણાઃ યસ્યાઃ સા અનનુરૂપગુણા, બહુવ્રીહિ)
અનનુરૂપગુણા ચ અમી દારાઃ અનનુરૂપગુણદારાઃ, તેષામ્ - અનનુરૂપગુણદારાણામ્ - બહુવ્રીહિ) । વસ્ત્રાન્તે (વસ્ત્રસ્ય અન્તઃ,
તસ્મિન્ - ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । પિનદ્ધશાલિઃ (પિનદ્ધા શાલિઃ યેન સઃ - બહુવ્રીહિ) । દારગ્રહણાય (દારાણાં ગ્રહણમ્ તસ્મૈ -
ષષ્ઠી તત્પુરુષ) । કાવેરીતીરપત્તને (કાવેર્યાઃ તીરમ્ - કાવેરીતીરમ્, ષષ્ઠી તત્પુરુષ) કાવેરીતીરસ્ય પત્તનમ્, તસ્મિન્ - ષષ્ઠી

તત્પુરુષ) । વિરલભૂષણામ્ (વિરલં ભૂષણં યસ્યાઃ સા, તામ્ - બહુવ્રીહિ) । રૂપસમ્પદા (રૂપસ્ય સમ્પદ, તયા - ષષ્ટી તત્પુરુષ) । વિવાહપ્રસ્તાવમ્ (વિવાહસ્ય પ્રસ્તાવઃ, તમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ) । શાલિપ્રસ્થેન (શાલીનામ્ પ્રસ્થઃ, તેન - ષષ્ટી તત્પુરુષ) । સ્વગૃહમ્ (સ્વસ્ય ગૃહમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ) । પ્રક્ષાલિતપાદમ્ (પ્રક્ષાલિતૌ પાદૌ યેન સઃ, તમ્ - બહુવ્રીહિ) । કૃષ્ણાઙ્ગારાન્ (કૃષ્ણઃ ચ અસૌ અઙ્ગારઃ કૃષ્ણાઙ્ગારઃ, તાન્ - કર્મધારય) । ધાત્રીમુખેન (ધાત્ર્યાઃ મુખમ્, તેન - ષષ્ટી તત્પુરુષ) । સ્નાનશુદ્ધાય (સ્નાનેન શુદ્ધઃ, તસ્મૈ - તૃતીયા તત્પુરુષ) । પેયોપાહારપૂર્વમ્ પેયસ્ય ઉપાહારઃ - ષષ્ટી તત્પુરુષ, પેયોપાહારઃ પૂર્વં યસ્ય તદ્ - બહુવ્રીહિ) । ઘૃતસહિતૌદનમ્ (ઘૃતેન સહિતમ્ ઘૃતસહિતમ્, તૃતીયા તત્પુરુષ), ઘૃતસહિતં ચ તદ્ ઓદનમ્ ઘૃતસહિતૌદનમ્ - કર્મધારય) । ભોજનરુચિમ્ (ભોજને રુચિઃ - સપ્તમી તત્પુરુષ) । ગુણસમ્પદા (ગુણાનાં સમ્પદ, તયા - ષષ્ટી તત્પુરુષ) । પ્રસ્થપરિમિતેન (પ્રસ્થેન પરિમિતમ્, તેન - તૃતીયા તત્પુરુષ) । સ્વનગરમ્ (સ્વસ્ય નગરમ્ - ષષ્ટી તત્પુરુષ) ।

કૃદંત : (સં.ભૂ.કૃ.) ઉક્ત્વા કહીને, બોલીને આદાય લઈને, ગ્રહણ કરીને સમ્પ્રાપ્ય પ્રાપ્ત કરીને, પામીને શમયિત્વા ઠારીને, બુઝાવીને પ્રેષયિત્વા મોકલીને (ક.ભૂ.કૃ.) પ્રવિષ્ટઃ પ્રવેશ્યો, પ્રવેશ કર્યો આપન્નઃ પ્રાપ્ત થયેલો સમાગતઃ આવી પહોંચેલો અભિભૂતઃ હારેલો આકૃષ્ટમ્ આકર્ષિત થયેલું, ખેંચાયેલું તપ્તવતી તપાવ્યા. ઉક્તવતી કહ્યું. બોલી. નિવેદિતવતી નિવેદન કર્યું. પ્રક્ષાલિતવતી ધોયા. પ્રક્ષિપ્તવતી નાખ્યા. ક્રીતવતી ખરીદ્યા. સમ્પ્રાદિતવતી સંપાદિત કર્યું. વર્ધિતવતી વધારી દીધું. કૃતા કરી વિરચિતવતી રચાવ્યું. બનાવ્યું. સમાકૃષ્ટઃ ખેંચાયેલો, આકર્ષાયેલો કૃતવાન્ કર્યું. (હે.કૃ) ભોજયિતુમ્ જમાડવા માટે વિક્રેતુમ્ વેચવા માટે સ્નાતુમ્ સ્નાન કરવા માટે

ક્રિયાપદ : પ્રથમ ગણ (પરસ્મૈપદ) પ્રતિ + વસ્ (પ્રતિવસતિ) વસવું, રહેવું, નિવાસ કરવો ધમ્ (ધમતિ) ભ્રમણ કરવું, ફરવું ઉત્ + વહ્ (ઉદ્વહતિ) વિવાહ કરવો, વહન કરવું ની (નયતિ) લઈ જવું

છટ્ટો ગણ (પરસ્મૈપદ) મિલ્ (મિલતિ) મળવું

(આત્મનેપદ) વિન્દ (વિન્દતે) પ્રાપ્ત કરવું

દસમો ગણ (પરસ્મૈપદ) ચિન્ત્ (ચિન્તયતિ) વિચાર કરવો, ચિંતન કરવું ઘટ્ (ઘટ્ટયતિ) ઘસવું, ઘોટવું

વિશેષ

1. શબ્દાર્થ : ચિન્તામાપન્નઃ ચિંતામાં આવી પડ્યો અનુરૂપગુણદારાણામ્ અનુરૂપ ગુણ વગરની પત્નીવાળાઓને વિન્દેયમ્ હું પ્રાપ્ત કરું. પ્રભૂતમ્ વિચાર્ય ઘણું બધું વિચારીને વસ્ત્રાન્તે કપડાને છોડે પિનન્દ્રશાલિઃ બાંધેલી ડાંગરવાળો દારગ્રહણાય પત્નીને મેળવવા માટે રૂપસમ્પદાભિભૂતઃ રૂપની સંપત્તિથી અંજાઈ ગયેલો તદેતામ્ તેથી આની સત્વામ્ સમ્પત્તૌ સંમતિ હોય તો એનામ્ ઉદ્વહામિ એને પરણીશ. આહ બોલ્યો. શાલિપ્રસ્થેન એક પ્રસ્થ જેટલી ડાંગરથી ઓમિતિ ઉક્ત્વા ' ઓમ ' એમ કહીને, સ્વીકૃતિ આપીને આતપે તપ્તવતી તડકામાં તપાવ્યા. તાન્ અઘટ્ટયત્ તે (ડાંગર) ને ઘસી. ખાંડી. માર્જનાર્થમ્ સાફ કરવા માટે, ધોવા માટે ધાત્રીમુક્તવતી ધાત્રીને - સેવિકાને કહ્યું. આહર લઈ આવ. જલેન પ્રક્ષાલિતવતી પાણીથી ધોયા. પાણીથી સાફ કર્યા. સિન્દ્ધાઃ સઙ્ગાતાઃ તૈયાર થઈ ગયા. ઇન્ધનાનિ શમયિત્વા લાકડાંને ઠારી દઈને કૃષ્ણાઙ્ગારાન્ કોલસાઓને તદર્થિભ્યઃ તેને યાચનારને માટે, તેની જરૂરિયાતવાળાને ધાત્રીમુખેન ધાત્રીના મોઢાથી, ધાત્રી મારફતે પેયોપાહારપૂર્વમ્ પીણા અને નાસ્તા સાથેનું ઘૃતસહિતૌદનમ્ ધી સાથે હોય તેવા ભાતને ભુક્તે તુ તસ્મિન્ અતિથૌ તે મહેમાન જમી રહ્યા ત્યારે વ્યઙ્ગનાનિ વાનગીઓને તામ્બૂલસ્યાપિ તાંબૂલની ય, પાનની પણ ગુણસમ્પદા ગુણરૂપી સંપત્તિથી કન્યામ્ પ્રતિ કન્યા પ્રત્યે કન્યાયા સ્વીકૃતે પ્રસ્તાવે કન્યાએ જ્યારે પ્રસ્તાવનો સ્વીકાર કર્યો ત્યારે વિધિવત્ (અવ્યય) વિધિ મુજબ, કાયદેસર ઉપયમ્ય વિવાહ કરીને, પરણીને

2. સંધિ : શક્તિકુમારો નામ (શક્તિકુમારઃ નામ) । સ યદા (સઃ યદા) । પ્રવિષ્ટસ્તદા (પ્રવિષ્ટઃ તદા) । સોઽચિન્તયત્ (સઃ અચિન્તયત્) । સ તામ્ (સઃ તામ્) । તુષેભ્યસ્તણ્ડુલાઃ (તુષેભ્યઃ તણ્ડુલાઃ) । કાલેનૈવ (કાલેન એવ) । વ્યઙ્ગનં ચ (વ્યઙ્ગનં ચ) ।

1. अधोलिखितेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चिनुत ।

- (1) कस्मिन् वर्षे प्रविष्टः शक्तिकुमारः चिन्तामापन्नः।
- (क) द्वाविंशतितमे (ख) विंशतितमे (ग) एकविंशतितमे (घ) चतुर्विंशतितमे
- (2) श्रेष्ठिपुत्रः किमर्थं देशम् अभ्रमत् ?
- (क) धनार्जनार्थम् (ख) विद्याग्रहणाय (ग) दारग्रहणाय (घ) धनग्रहणाय
- (3) बुद्धिमती कन्या शालीन् कुत्र तप्तवती ?
- (क) अग्नौ (ख) आतपे (ग) चत्वरे (घ) समानायां भूमौ
- (4) तुषान् विक्रीय धात्री किम् आनीतवती ?
- (क) घृतम् (ख) काष्ठानि (ग) जलम् (घ) शाकम्
- (5) कन्या धात्रीमुखेन अतिथिं प्रथमं किं निवेदितवती ?
- (क) प्रतीक्षाकरणाय (ख) आसनग्रहणाय (ग) भोजनाय (घ) स्नानाय
- (6) इन्धनानि जलेन शमयित्वा कन्या किं प्राप्तवती ?
- (क) कृष्णाङ्गरान् (ख) काष्ठानि (ग) जलम् (घ) शाकम्
- (7) भोजनान्ते कन्यया कस्य व्यवस्था कृता ?
- (क) शयनस्य (ख) ताम्बूलस्य (ग) तक्रस्य (घ) मिष्टान्नस्य
- (8) कन्या विविधं व्यञ्जनं केन विरचितवती ?
- (क) स्वकीयेन बुद्धिबलेन (ख) क्रीतेन इन्धनेन
(ग) प्रस्थपरिमितेन धान्येन (घ) स्वकीयेन धनेन

2. एकवाक्येन संस्कृतभाषायां उत्तरत ।

- (1) श्रेष्ठिपुत्रस्य नाम किम् आसीत् ?
- (2) देशान् भ्रमन् एकदा शक्तिकुमारः कुत्र समागतः ?
- (3) शक्तिकुमारः विरलभूषणां कुमारीं कुत्र अपश्यत् ?
- (4) कन्या तण्डूलान् केन प्रक्षालितवती ?
- (5) भोज्यादीनां पदार्थानां वर्णनं कृत्वा कन्या किं कृतवती ?

3. कृदन्तप्रकारं लिखत ।

(1) प्रविष्टः		(2) आकृष्टम्	
(3) भोजयितुम्		(4) उक्त्वा	
(5) आदाय		(6) निवेदितवती	

4. सन्धिविच्छेदं कुरुत ।

(1) प्रविष्टस्तदा	
(2) सोऽचिन्तयत्	
(3) तुषेभ्यस्तण्डुलाः	
(4) व्यञ्जनञ्च	

5. समासप्रकारं लिखत ।

(1) दारविहीनानाम्		(2) घृतसहितम्	
(3) पिनद्धशालिः		(4) विरलभूषणाम्	
(5) शालिप्रस्थेन		(6) कृष्णाङ्गारान्	
(7) गुणसम्पदा		(8) स्वनगरम्	

6. उदाहरणानुसारं शब्दरूपं लिखत ।

	शब्द	लिङ्ग	विभक्ति	वचन
उदाहरणम् - वचनात्।	वचन	नपुंसकलिङ्ग	पञ्चमी	एकवचन
(1) काञ्चीनगरे
(2) जीवनस्य
(3) भार्याम्
(4) दारग्रहणाय
(5) सम्मतौ
(6) अनेन

7. कोष्ठगतानि पदानि प्रयुज्य वाक्यानि रचयत ।

- (1) शेठनो दीकरो शक्तिकुमार निवास करतो હતો.
(श्रेष्ठिपुत्र शक्तिकुमार नि + वस्)
- (2) કૂવા ઉપર એક વિરલભૂષણા કન્યાને જોઈ.
(કૂપ એકા વિરલભૂષણા કુમારી દૃશ)
- (3) शेठना पुत्रने पोताना धरे लई आवी.
(श्रेष्ठिपुत्र स्वगृह आ + नी)
- (4) તેનાથી ધન મળે છે.
(તત્ ધન મિલ્)
- (5) ધનથી શાક ઘી અને તેલ લાવું છું.
(ધન શાક ઘૃત તૈલ ચ આ + ની)

8. માતૃભાષાયામ્ ઉત્તરાણિ લિખત ।

- (1) શક્તિકુમાર બાવીસ વર્ષનો થતાં શું વિચારે છે ?
- (2) ગુણવતી કન્યાની પરીક્ષા માટે શક્તિકુમારની યોજના શી હતી ?
- (3) કન્યા શું વેચે છે અને તેનાથી શું મેળવે છે ?
- (4) કન્યાએ શક્તિકુમારની ભોજનરુચિ કેવી રીતે વધારી ?
- (5) શક્તિકુમારે શેનાથી આકૃષ્ટ થઈને કન્યાની સામે વિવાહનો પ્રસ્તાવ કર્યો ?

9. માતૃભાષાયાં સંક્ષિપ્તં ટિપ્પણં લિખત ।

- (1) શક્તિકુમારની પરીક્ષા યોજના
- (2) ગુણવતી કન્યાનું આયોજન

10. માતૃભાષાયામ્ અનુવાદં કુરુત ।

- (1) તત્કથં ગુણવતીં માર્યામ્ અહં વિન્દેયમિતિ ।
- (2) એકદા સ કાવેરીતીરપત્તને સમાગતઃ ।
- (3) સ્વર્ણકારાય વિક્રેતું ધાત્રીમુક્તવતી ।
- (4) ઉષ્ણીકૃતે જલે ચ તાન્ પ્રક્ષિપ્તવતી ।
- (5) અતિથયે પ્રથમં સ્નાતું નિવેદિતવતી ।

પ્રવૃત્તિ

- આદર્શ નાગરિકના ગુણોની સૂચિ બનાવો.
- કોઈ એક જ ધાન્યમાંથી તૈયાર કરી શકાતી અનેક વાનગીઓની યાદી બનાવો.